

OSOBOWE NOMINA AGENTIS NA BIAŁOSTOCCZYŻNIE W BADANIACH PROFESORA MICHAŁA SAJEWICZA

AGNIESZKA GORAL

Maria Curie-Sklodowska University in Lublin

PERSONAL NOMINA AGENTIS FROM THE BIALYSTOK REGION IN THE WORKS OF PROF. MICHAL SAJEWICZ. The article presents the achievements of Professor Michał Sajewicz in the field of research on the category of personal *nomina agentis* on the Polish-Belarusian border (the Białystok region in Poland). The source materials consist of Sajewicz's publications dedicated to the functioning and derivation of masculine-personal names with a suffixal word-formation in central and southern parts of the Białystok region, including monographs and scholarly articles published, among others, in journals such as *Rozprawy Slawistyczne*, *Slavia Orientalis*, *Etnolingwistyka*, *Roczniki Humanistyczne KUL*, *Acta Albaruthenica*, *Acta Polono-Ruthenica*, *Belarusica-Albaruthenica*. The analysis is based on the descriptive method, while the publications are analyzed in a chronological order (from the earliest issued). The study proves that the Lublin researcher has contributed significantly to the enrichment of the knowledge about the state of the southernmost dialects located in the Białystok region, belonging to the south-western Belarusian dialect. In the scope of analysis, he revealed that the process of derivation does not differ significantly from the wording of the noun in the standard Belarusian language.

Keywords: Michał Sajewicz, *nomina agentis*, Białystok region dialects, Belarusian dialects, dialectal word-formation

Celem artykułu jest analiza wkładu naukowego profesora Michała Sajewicza w badania nad kategorią osobowych nazw wykonawców czynności (*nomina agentis*) na pograniczu polsko-białoruskim. Jako baza materiałowa zostały wykorzystane publikacje slawisty, obejmujące monografie oraz artykuły naukowe (zob. *Sources*), wydane między innymi w takich czasopismach, jak *Rozprawy Slawistyczne*, *Slavia Orientalis*, *Etnolingwistyka*, *Roczniki Humanistyczne KUL*, *Acta Albaruthenica*, *Acta Polono-Ruthenica*, *Biełarusika-Albaruthenica*. Analizowane materiały poświęcone są funkcjonowaniu i derywacji nazw męskoosobowych z sufiksальным formantem słowotwórczym. Nazwy te odnotowano podczas eksploracji terytorialnych prowadzonych w latach 1974–79 oraz 1988–96 w kilkudziesięciu wsiach położonych na Białostocczyźnie środkowej i południowej.

Prof. dr hab. Michał Sajewicz jest jednym z najbardziej znanych i zasłużonych slawistów-dialektologów naszych czasów. Swoje losy związał z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, ale pochodzi z Białostocczyzny. Urodził się 15 czerwca 1949 r. w Lewkowie Nowym w województwie podlaskim (powiat hajnowski, gmina Narewka). Edukację rozpoczął w 1956 r., początkowo w szkole podstawowej w Lewkowie Starym, następnie – w 1963 r. – w Liceum Ogólnokształcącym nr 10 z językiem białoruskim w Hajnówce. W 1967 r. podjął studia wyższe na filologii rosyjskiej na UMCS w Lublinie. Pracę magisterską pt. *Gwara ruska okolic Narewki w pow. hajnowskim (fonetyka – fleksja)* napisał pod kierunkiem znanego slawisty, prof. dr hab. Michała Łesiowa. W czerwcu 1972 r. Michał Sajewicz uzyskał tytuł zawodowy magistra filologii rosyjskiej, a od 1 października 1972 r. podjął pracę w Zakładzie Filologii Rosyjskiej UMCS. Jako młody asystent kontynuował badania nad słowotwórstwem rzeczowników w gwarach białoruskich Białostocczyzny.

W 1983 r. Michał Sajewicz uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie liczącej 624 strony rozprawy doktorskiej pt. *Słowotwórstwo rzeczowników w gwarach wschodniosłowiańskich na terenie byłego powiatu hajnowskiego*. Następnie kontynuował badania nad słowotwórstwem rzeczowników w gwarach białoruskich Białostocczyzny. Równolegle z eksploracją terenową materiału gwarowego prowadził prace nad rozprawą habilitacyjną poświęconą nazwom subieków w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostocczyzny, a ich zwieńczeniem była wydana w 2002 r. monografia pt. *Derywacja sufiksalna osobowych nazw subieków w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostocczyzny. Deverbativa, deadiectiva*, przedłożona w styczniu 2003 r. Radzie Wydziału Humanistycznego UMCS jako rozprawa habilitacyjna.

Po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego w zakresie językoznawstwa słowiańskiego badania Michała Sajewicza koncentrowały się głównie wokół takich zagadnień, jak: słowotwórstwo rzeczowników w gwarach wschodniosłowiańskich Białostocczyzny ze szczególnym uwzględnieniem nadnarwiańskich gwar białoruskich, antroponimia polsko-białorusko-ukraińskiego pogranicza językowego, zróżnicowanie etniczne, wyznaniowe i językowe mieszkańców Białostocczyzny wschodniej, Białoruś – kraj między Wschodem i Zachodem (przeszłość i współczesność).

Najwięcej publikacji M. Sajewicz poświęcił słowotwórstwu rzeczowników osobowych z formantem sufiksalnym na pograniczu polsko-białoruskim na Białostocczyźnie. Badania tej problematyki prowadził ponad dwadzieścia lat, a ich wyniki analizował przy wykorzystaniu różnorodnych narzędzi (między innymi kwestionariuszy do badań gwarowych, nagrań rozmów z informatorami, źródeł archiwalnych, baz internetowych), ponadto w publikacjach naukowych odwoływał się do osiągnięć najznakomitszych polskich i europejskich slawistów (zarówno językoznawców, jak i badaczy kultury), między innymi E.

Smułkowej (Smułkowa 1968), M. Kondratiuka (Kondratiuk 1964, 1976, 1981, 1995), M. Tichoniuka (Tichoniuk 1988), M. Łesiowa (Lesiow 1994, 2000), S. Gali (Gala 1975, 1981), S. Glinki (Glinka 1960), E. Mironowicza (Mironowicz 1993), A. Leszczyńskiego (Leszczynski 1989), A. Sadowskiego (Sadowski 1991), J. Wiśniewskiego (Wisniewski 1964a, 1964b, 1977a, 1977b, 1980), W. Kuraszkiewicza (Kuraszkiewicz 1939, 1969), K. Dejny (Dejna 1973, 1976, 1991), a także A. Ziemskiej (Zemskaya 1992), W. Łopatina (Lopatin 1977), I. Uhuchanowa (Uluchanov 1977), L. Szakuna (Shakun 1978), P. Sciacki (Sciacko 1970).

Pionierski artykuł poświęcony kategorii osobowych *nomina agentis* na Białostoczyźnie ukazał się w 1977 r. i nosił tytuł *Dewerbalne "nomina agentis" w gwarach wschodniosłowiańskich okolic Puszczy Białowieskiej na terenie PRL* (Sajewicz 1977). Autor dowodził w nim, że w badanych gwarach najbardziej produktywny jest typ słowotwórczy z formantem *-un*, poświadczony w 33 nacechowanych emocjonalnie derywatach dewerbalnych, por. *bałbatun*¹ 'ten, kto bełkocze, tj. mówi niewyraźnie', *brachun* 'ten, kto mówi dużo i bez sensu', *dryhun* 'ten, kto drży, na przykład z powodu choroby układu nerwowego' (Sajewicz 1977: 203). Do produktywnych badacz zaliczył także derywaty osobowe z sufiksami *-ło* (22 derywaty: por. *bl'uskało* 'ten kto mruga oczami', *brontało* 'ten, kto włóczy się bez celu', *har-kało* 'ten, kto jest niedelikatny w mówieniu i byciu'), *-nik* (por. *kał'adnik* 'ten, kto kolęduje, kolędnik', *kiraṇnik* 'ten, kto kieruje (czymś)'), do grupy derywatorów o średniej produktywności – typy słowotwórcze nazw działacza między innymi z formantem *-ač* (por. *charkač* 'ten, kto chrząka', *nahaniač* 'ten, kto nagania zwierzęńę podczas polowania'), z kolei do najmniej produktywnych – z formantami *-ak* (por. *spiwak* 'ten, kto śpiewa', *wazak* 'ten, kto wozi (coś)'), *-ar* (por. *buntar* 'ten, kto się buntuje (przeciwko czemuś)', *handl'ar* 'ten, kto handluje (czymś)'), *-ciel* (por. *učyciel* 'ten, kto uczy (czegoś)'), *-ant* (por. *praktykant*).

Na przełomie lat 80. i 90. ubiegłego wieku M. Sajewicz kontynuował badania poświęcone derywacji sufiksowej kategorii osobowych *nomina agentis* w gwarach białoruskich na Białostoczyźnie. Istotne ustalenia dotyczące interesującej go problematyki poczynił między innymi w artykułach *Dublety strukturalne w kategorii dewerbalnych „nomina agentis” w gwarach pogranicza białorusko-ukraińskiego na Białostoczyźnie* (Sajewicz 1989), *Produktywne typy słowotwórcze dewerbalnych nazw agentywnych w gwarach białoruskich okolic Narewki i Białowieży na Białostoczyźnie* (Sajewicz 1990) oraz *Dewerbalne „nomina agentis” z formantami „-ło”, „-un” w gwarach białoruskich okolic Narewki na Białostoczyźnie* (Sajewicz 1995a).

Artykuł *Dublety strukturalne w kategorii dewerbalnych „nomina agentis” w gwarach pogranicza białorusko-ukraińskiego na Białostoczyźnie* (Sajewicz 1989), badacz poświęcił

1 Tu i dalej: zastosowano uproszczony zapis rzeczowników gwarowych.

synonimom słowotwórczym. Dokonał zestawienia i analizy około tysiąca dewanbalnych synonimycznych jednostek leksykalnych, zanotowanych w peryferyjnych gwarach białoruskich okolic Narewki i Białowieży. Lubelski slawista wykazał, że na badanym obszarze najdłuższe szeregi synonimiczne tworzą derywaty ekspresywne, zwłaszcza nacechowane pejoratywnie. Ustalił ponadto, że dublety najczęściej występują pomiędzy formantami wykazującymi identyczną lub zbliżoną dystrybucję, a w szeregach synonimycznych za najbardziej produktywne uznał formanty słowotwórcze *-ło*, *-un* oraz *-ač*.

W 1990 r. M. Sajewicz opublikował artykuł pt. *Produktywne typy słowotwórcze dewanbalnych nazw agentywnych w gwarach białoruskich okolic Narewki i Białowieży na Białostocczyźnie* (Sajewicz 1990). Autor przeanalizował w nim 1140 dewanbalnych nazw agentywnych (w tym 835 *nomina agentis* oraz 305 *nomina instrumenti*), utworzonych przy pomocy 159 sufiksów formantów słowotwórczych. Analiza wykazała, że w urabianiu odczasownikowych nazw działacza w badanych gwarach uczestniczy 121 formantów, zaś nazw narzędzi – 69, przy czym za pomocą 31 formantów utworzono zarówno nazwy działacza, jak i nazwy narzędzi. Wśród nazw osobowych do najczęściej reprezentowanych badacz zaliczył typy słowotwórcze z sufiksami *-ca* (por. *k'irouka*, *marnatrauka*), *-ec* (por. *kas'ec*, *kup'ec*), *-lec* (por. *rydal'ec*, *sk'ital'ec*), *-lnica* (por. *padbiral'ńica*, *vyšyval'ńica*), *-uxa* (por. *rahatuxa*, *šaptuxa*), *-aka* (por. *cytaka*, *sp'ivaka*), *-čyk* (por. *danoščyk*, *paravoščyk*) *-c'el'* (por. *mučyc'el'*, *paručyc'el'*), *-ar* (por. *handl'ar*, *p'ekar*). Pozostałe formanty (z wyjątkiem sufiksu *-dło*, który urabiał wyłącznie nazwy narzędzi, por. *kavadło*) tworzyły zarówno nazwy osobowe, jak i nieosobowe, a największą produktywność przejawiały typy słowotwórcze z formantami *-ło* (por. *duło*, *krafiło*), *-un* (por. *havarun*, *svistun*), *-auka* (por. *dyndauka*, *dyxauka*), *-nik* (por. *kal'adník*, *padl'izník*), *-ač* (por. *braxač*, *matač*), *-ńica* (por. *čaraūńica*, *šatkauńica*), *-ka* (por. *płačka*, *trutka*), *-ačka* (por. *kapačka*, *s'ikačka*), *-arka* (por. *pl'atkarka*, *sušarka*), *-uška* (por. *havaruška*, *karmuška*).

Najbardziej produktywnym typom słowotwórczym w kategorii osobowych *nomina agentis* M. Sajewicz poświęcił artykuł *Dewanbalne nomina agentis z formantami „-ło”, „-un” w gwarach białoruskich okolic Narewki i Białowieży na Białostocczyźnie* (1995). Prezentowana w nim analiza powstała na bazie materiału zebranego w latach 1974–1979 we wsiach Łuka, Siemianówka, Lewkowo Stare, Lewkowo Nowe, Eliaszuki, Kapitańszczyzna, Narewka, Bernadzki Most, Skupowo, Masiewo, Białowieża, Pogorzelce i Teremiski. Badacz opisał łącznie 435 derywatów. Na podstawie przeprowadzonej analizy udowodnił, że obydwa sufiksy mają charakter typowo gwarowy i cechuje je wysoka produktywność zarówno w gwarach białoruskich, jak i ukraińskich.

Na początku XXI w. M. Sajewicz kontynuował badania nad kategorią *nomina agentis* w gwarach Białostocczyzny, a szczególną uwagę poświęcił osobowym *nomina agentis*

z sufiksalnymi formantami słowotwórczymi: *-ło, un* (Sajewicz 2000c, 2000a, 2007), *-nik* (Sajewicz 2003, por. Sajewicz 2000c, 2000a), *-ač* (Sajewicz 2000a, 2005, 2007), *-ak* (2006).

W artykułach *Suffiksalne słwoobrazowanie otgłagolnych nazwanij subiektoў diejstwij w biełoruskikh goworach wierchniego tieczenija rieki Nariew w bielostokskom rie-gionie (Polsza)* (2000), *Desubstantywne osobowe nazwy subiektoў właściwości z forman-tem sufiksalnym w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostocczyzny* (2000a) oraz *Odczasownikowe nazwy subiektoў z formantami „-ło”, „-un”, „-ač” w nadnarwiańskich gwa-rach Białostocczyzny* (2007) slawista poszerzył analizowany materiał o jednostki zebrane w latach 1988–1996, jednakże ich opis ograniczył do nazw motywowych czasownikami oznaczającymi działalność aparatu artykulacyjnego człowieka. Wykazał, że sufiksy *-ło, -un, -ač* posiadają wysoki potencjał w derywacji sufiksalnych nazw osobowych i stanowią 62% ogółu rejestru formantów słowotwórczych aktywnych w opisywanych gwarach (Sajewicz 2007). Szczegółowa analiza semantyczna pozwoliła z kolei ustalić, że derywaty z sufiksami *-ło, -un, -ač* z reguły wyrażają lekceważący, niechętny lub pogardliwy stosunek mówiącego do osoby, która wykonuje czynność nazwaną podstawą słowotwórczą.

Artykuł *Z metodologii badań nad słowotwórstwem peryferyjnych gwar białoruskich Białostocczyzny* (Sajewicz 2001) autor poświęcił z kolei desubstantywnym osobowym *no-mina agentis*. Badacz wykazał, że opisywaną kategorię cechuje wielość możliwych ról i kombinacji komunikowanych przez podstawę słowotwórczą i formant: agens i obiekt, agens i rezultat, agens i instrument, agens i sposób wykonywania czynności, agens i czas wykonywania czynności. Ich analiza pozwoliła na wyodrębnienie szesnastu grup dery-watów: odobiektowe nazwy subiektoў, odrezultatywne nazwy subiektoў, odmateriałowe nazwy subiektoў, odmiejscowe nazwy agentywne, odmiejscowe nazwy nieagentywne (na-zwy mieszkańców), nazwy posiadaczy, nazwy amatorów, nazwy zwolenników idei i po-glądów, nazwy subiektoў właściwości, nazwy uczestników zdarzeń, odsposobowe nazwy subiektoў, nazwy elementów zbiorów, nazwy symilatywne, nazwy pokrewieństwa, nazwy temporalne¹ (Sajewicz 2001: 91).

Najpełniejszą analizę osobowych *nomina agentis* w nadnarwiańskich gwarach bia-łoruskich Białostocczyzny M. Sajewicz przedstawił w monografiach: *Derywacja sufiksalna osobowych nazw subiektoў w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostocczyzny. De-verbativa, deadiectiva* (Sajewicz 2002) oraz *Odczasownikowe pejoratywne nazwy subiektoў*

1 W artykule *Z metodologii badań...* M. Sajewicz zawał również ważne postulaty metodologiczne, a za najważniejszy z nich uznał zasadę kompleksowego opisu systemu słowotwórczego danej gwary bądź po-szczególnych jej elementów w obrębie typów lub kategorii słowotwórczych (Sajewicz 2001: 99).

z formantem sufiksальным w gwarach białoruskich okolic Lewkowa Starego na Białostoczyźnie (Sajewicz 2019).

Punktem wyjścia w przedłożonej w 2003 r. jako rozprawa habilitacyjna monografii *Derywacja sufiksalna osobowych nazw subieków w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostoczyzny. Deverbativa, deadiectiva* była ogólna charakterystyka terenu badań w aspekcie historycznym, socjologicznym, a także lingwistycznym. W pracy autor usystemizował opis systemu fonologicznego najdalej na południe położonych gwar na terenie Białostoczyzny, należących do południowo-zachodniego dialekту języka białoruskiego, a w części praktycznej opisał dewerbalne i deadiektywne *nomina agentis* (2630 derywatów), tworzące odpowiednio 81 i 56 typów słowotwórczych. Typy te badacz podzielił pod względem liczebności na sześć grup: typy o bardzo wysokiej liczebności (ponad 100 derywatów), wysokiej (51–100), znacznej (21–50), średniej (11–20), niskiej (6–10) oraz bardzo niskiej (2–5). Ustalił, że w badanych gwarach wśród rzeczowników utworzonych od podstaw czasownika największą liczbę stanowią nazwy z formantami słowotwórczymi -ło (340 przykładów, por. *brontało, cmokało*), -ač (337, por. *adbirač, trapač*), -un (247, por. *braskatun, brykun*), a także między innymi -nik (93), -auka (74), -lnik (58), -ak (46), -c'el (44), -aka (37), -čyk (32), -lščyk (31), -ca (30), -ščyk (30), -niec (26), -ar (26), -ec (25). Z kolei w grupie derywatów deadiektywnych najliczniejszy zbiór stanowiły nazwy subieków z formantami -ik (130 nazw, por. *dabradušnik, kalisnik*), -ec (102, por. *bajazlivec, zazdronec*), -ač (81, por. *basač, lysač*), -ak (80, por. *bas'ak, prasc'iak*), a także -un (39), -ota (26), -eča (18).

Wnioski zawarte w monografii *Derywacja sufiksalna osobowych nazw subieków w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostoczyzny. Deverbativa, deadiectiva* stały się podstawą dalszych badań nad kategorią osobowych *nomina agentis* na pograniczu polsko-białoruskim. Badania te M. Sajewicz prowadził przez kolejne kilkanaście lat, a ich rezultaty opublikował w rozprawie *Odczasownikowe pejoratywne nazwy subieków z formantem sufiksальным w gwarach białoruskich okolic Lewkowa Starego na Białostoczyźnie* (Sajewicz 2019). Monografia ta powstała na kanwie materiału gwarowego, obejmującego 1365 nazw męskoosobowych nacechowanych pejoratywnie *nomina agentis*, zanotowanych podczas eksploracji terenowych w okolicach Lewkowa Starego na Białostoczyźnie.

Materiał został pogrupowany według 84 typów słowotwórczych należących do kategorii dewerbalnych nazw subieków z formantem sufiksальным. Analizowane rzeczowniki stanowiły w zdecydowanej większości derywaty określające męskoosobowych wykonawców czynności używane w znaczeniu sklonnościowym, por. *ašukaniec, bałbatun, drymko, kanbinator, padmaščyk, rydalec, turzač, vyjec*. Badanie dowiodło, że w derywacji gwarowych *nomina agentis* najwyższą frekwencję posiadają leksemu z formantami słowotwórczymi -ło (326), -ač (239), -un (210), -nik (59), -auka (59), -aka (38), -ak (36), -ciel (23), -niec (22).

W rozprawie M. Sajewicz dowódł, że w badanych gwarach ponad 70% rzeczowników osobowych należących do kategorii *nomina agentis* posiada ujemne nacechowanie stylistyczne. W nawiązaniu do prac S. Grabiasa (Grabias 1980), slawista wyróżnił cztery grupy pejoratywów: nazwy urobione neutralnym formantem słowotwórczym od nacechowanej ujemnie podstawy czasownikowej (por. *dakučnik*, *narykalnik*), nazwy urobione pejoratywnym formantem słowotwórczym od neutralnej stylistycznie podstawy czasownikowej (por. *pisaka*, *spivaka*), nazwy urobione pejoratywnym formantem słowotwórczym od nacechowanej ujemnie podstawy czasownikowej (por. *rydal*, *ryksa*), nazwy urobione melioratywnym formantem słowotwórczym od nacechowanej ujemnie podstawy czasownikowej (por. *łazik*, *psocik*). Badane derywaty ekspresywne wyrażały – w ujęciu M. Sajewicza – różnorodne emocje (niedowierzanie, niezadowolenie, lekceważenie, dystans, znierpliwienie, ironię, złośliwość, zazdrość, pogardę), a ich klasyfikacja semantyczna opierała się na analizie kontekstowej, a więc użyciu w konkretnym tekście.

Dorobek naukowy profesora Michała Sajewicza dowodzi, że lubelski badacz w sposób znaczący przyczynił się do wzbogacenia wiedzy na temat kategorii *nomina agentis* w gwarach białoruskich na pograniczu polsko-białoruskim. Usystematyzował opis systemu fonologicznego najdalej na południe położonych gwar na terenie Białostocczyzny, należących do południowo-zachodniego dialekту języka białoruskiego. Wykazał, że w zakresie badanej kategorii nazw proces derywacji nie różni się zasadniczo od słowotwórstwa rzeczownika w literackiej odmianie języka. Rejestr typów słowotwórczych pozwolił badaczowi na wyodrębnienie formantów słowotwórczych występujących w badanych gwarach, ze szczególnym uwzględnieniem sufiksów typowo gwarowych (-*un*, -*ło*). W publikacjach naukowych derywację osobowych nazw subieków autor zaprezentował na tle innych gwar, w pierwszym rzędzie białoruskich, częściowo ukraińskich, w mniejszym zaś stopniu polskich, jak również w porównaniu z białoruskim, ukraińskim i polskim językiem literackim, przy wykorzystaniu osiągnięć polskiej i europejskiej dialektologii.

W badaniach kategorii *nomina agentis* w gwarach nadnarwiańskich Białostocczyzny M. Sajewicz wiele miejsca poświęcił semantycznym analizowanym derywatów. Dowódł, że nazwy subieków czynności należą do leksyki ekspresywnej, z reguły nazywającej człowieka ze względu na cechy charakterystyczne (na przykład sposób mówienia lub poruszania się, wykonywaną czynność). Prawie wszystkie derywaty cechuje nacechowanie pejoratywne, ponadto niektóre określają człowieka w sposób lekceważący, ironiczny lub żartobliwy.

W analizowanych materiałach uwagę zwracają partie dotyczące zagadnień bezpośrednio nie związanych z opisywanym tematem, lecz pozwalające na pełniejsze omówienie tematu: zarówno w monografiach, jak i licznych artykułach naukowych opis sytuacji językowej na Białostocczyźnie jest powiązany z faktami historycznymi (historia osadnictwa

na badanym terenie), socjologicznymi (struktura narodowościowa i społeczna badanych miejscowości, kwestie tożsamościowe), religijnymi (przynależność do konfesji), a nawet czynnikami geograficznymi (ukształtowanie terenu, naturalne granice między badanymi miejscowościami). Uwzględnienie szerokiego tła historycznego i społecznego, a także kulturowego pozwoliło M. Sajewiczowi na prezentację zagadnień powiązanych ze sobą i wzajemnie uwarunkowanych, wpisujących się w szeroki kontekst kulturowy.

Uwzględnienie tak szerokiego kontekstu w badaniach gwarowych można uznać za istotny postulat prac naukowych M. Sajewicza. Równie ważne wydają się propozycje metodologiczne slawisty: uwzględnienie w większym niż dotychczas stopniu teorii słowotwórstwa synchronicznego języków słowiańskich oraz prowadzonych współcześnie w polskich i białoruskich ośrodkach naukowych kierunków badań w zakresie słowotwórstwa, dążenie do eksploracji materiału w możliwie blisko leżących względem siebie miejscowościach w celu uzyskania kompletnej i zweryfikowanej przez dużą liczbę informatorów bazy materiałowej, wykorzystanie wielości źródeł (wywiadów, wypisów ze źródeł pisanych: prac naukowych oraz dokumentów użytkowych: metryk, aktów prawnych, świadectw, wykorzystanie internetowych baz danych), stosowanie różnorodnych metod (kwestionariuszy do badań terenowych, metody zapisu na nośnikach elektronicznych).

Dorobek naukowy M. Sajewicza w zakresie badań nad kategorią *nomina agentis* w gwarach wschodniosłowiańskich Białostoczyzny nie tylko wypełnia lukę w dotychczasowych opracowaniach z tego zakresu, ale także wskazuje innym uczonym nowe kierunki badawcze, zwłaszcza w zakresie gwarowych analiz porównawczych. Opracowanie nowoczesnych słowników gwarowych opartych na materiałach z różnych regionów Polski wydaje się zadaniem wymagającym kompleksowych badań prowadzonych przez zespoły badawcze skupione w różnych ośrodkach naukowych. Prace o takim charakterze miałyby istotne znaczenie dla zachowania i utrwalenia lokalnego dziedzictwa kulturowego na współczesnym etapie rozwoju.

REFERENCES

Sources:

Sajewicz 1977: Sajewicz, Michał. „Dewerbalne *nomina agentis* w gwarach wschodniosłowiańskich okolic Puszczy Białowieskiej na terenie PRL.” *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Philologica*, no 40 (1977): 201–212. [In Polish: Sajewicz, Michał. „Dewerbalne *nomina agentis* w gwarach wschodniosłowiańskich okolic Puszczy Białowieskiej na terenie PRL.” *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Philologica*, no 40 (1977): 201–212.]

Sajewicz & Czyżewski 1979: Sajewicz, Michał & Czyżewski, Feliks. „Zróżnicowanie słownictwa rolniczego w kilku gwarach wschodniosłowiańskich na polsko-białorusko-ukrainskim pograniczu językowym.” In: Smoczyński, Paweł, ed. *Slavica Lublinensis et Olomucensis: 151–170*. Lublin: UMCS University Press, 1979. [In Polish: Sajewicz, Michał & Czyżewski, Feliks. „Zróżnicowanie słownictwa rolniczego w kilku gwarach wschodniosłowiańskich na polsko-białorusko-ukraińskim pograniczu językowym.” W: Smoczyński, Paweł, red. *Slavica Lublinensis et Olomucensis: 151–170*. Lublin: Wyd. UMCS, 1979.]

Sajewicz 1986: Sajewicz, Michał. „Ze studiów nad gwarami białoruskimi Białostocczyzny na południe od Narwi.” *Rozprawy Slawistyczne*, no 1 (1986): 239–249. [In Polish: Sajewicz, Michał. „Ze studiów nad gwarami białoruskimi Białostocczyzny na południe od Narwi.” *Rozprawy Slawistyczne*, no 1 (1986): 239–249.]

Sajewicz 1989: Sajewicz, Michał. „Dublety strukturalne w kategorii dewerbalnych *nomina agentis* w gwarach z pogranicza białorusko-ukrainskiego na Białostocczyźnie.” *Rozprawy Slawistyczne*, no 4 (1989): 265–271. [In Polish: Sajewicz, Michał. „Dublety strukturalne w kategorii dewerbalnych *nomina agentis* w gwarach z pogranicza białorusko-ukraińskiego na Białostocczyźnie.” *Rozprawy Slawistyczne*, no 4 (1989): 265–271.]

Sajewicz 1990: Sajewicz, Michał. „Produktywne typy słowotwórcze dewerbalnych nazw agentywnych w gwarach białoruskich okolic Narewki i Białowiezy na Białostocczyźnie.” *Slavia Orientalis*, no 3–4 (1990): 397–408. [In Polish: Sajewicz, Michał. „Produktywne typy słowotwórcze dewerbalnych nazw agentywnych w gwarach białoruskich okolic Narewki i Białowiezy na Białostocczyźnie.” *Slavia Orientalis*, no 3–4 (1990): 397–408.]

Sajewicz 1992: Sajewicz, Michał. „Nasza mowa prosta, czyli o zagadnieniu białorusko-ukrainskiej granicy językowej na Białostocczyźnie.” *Nad Buhom i Narwoju*, no 3 (4 / 1992): 15–19. [In Polish: Sajewicz, Michał. „Nasza mowa prosta, czyli o zagadnieniu białorusko-ukraińskiej granicy językowej na Białostocczyźnie.” *Nad Buhom i Narwoju*, no 3 (4): 15–19.]

Sajewicz 1995a: Sajewicz, Michał. „Dewerbalne *nomina agentis* z formantami -ło, -un w gwarach białoruskich okolic Narewki na Białostocczyźnie.” *Rozprawy Slawistyczne*, no 10: 197–210. [In Polish: Sajewicz, Michał. „Dewerbalne *nomina agentis* z formantami -ło, -un w gwarach białoruskich okolic Narewki na Białostocczyźnie.” *Rozprawy Slawistyczne*, no 10: 197–210.]

Sajewicz 1995b: Sajewicz, Michał. „Ujaulennie małoj radzimy u bielaruskamounych wiaskowych supolnasciach na Bielastoczczynie.” *Wieści Bielaruskaha dziaržaunaha uniwersiteta. Sieryja 4*, no, 2: 44–48. [In Belarusian: Sajewicz, Michał. „Ujaulennie małoj radzimy u bielaruskamounych

wiaskowych supolnasciach na Białostocczyźnie.” *Wieści Bielaruskaha dziaržaunaha uniwersiteta. Sieryja 4, no. 2: 44–48.*]

Sajewicz 2000a: Sajewicz, Michał. „Desubstantywne osobowe nazwy subiektoў właściwości z formantem sufiksальным w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostocczyzny.” *Acta Polono-Ruthenica*, no 8 (2000): 235–264. [In Polish: Sajewicz, Michał. „Desubstantywne osobowe nazwy subiektoў właściwości z formantem sufiksальным w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostocczyzny”. *Acta Polono-Ruthenica*, no 8 (2000): 235–264.]

Sajewicz 2000b: Sajewicz, Michał. „Zroznicowanie etniczne, wyznaniowe i językowe Białostocczyzny w świetle dotychczasowych badań naukowych oraz w oczach mieszkańców tego regionu.” *Biełarusika – Albaruthenica*, no 15 (2000): 68–78. [In Polish: Sajewicz, Michał. „Zróżnicowanie etniczne, wyznaniowe i językowe Białostocczyzny w świetle dotychczasowych badań naukowych oraz w oczach mieszkańców tego regionu.” *Biełarusika – Albaruthenica*, no 15 (2000): 68–78.]

Sajewicz 2000c: Sajewicz, Michał. „Suffiksalnoje slowoobrazowaniye otglagolnych nazwanij subiektoў diejstwij w biełoruskikh goworach wierchniego tieczenija rieki Nariew w bielostokskom riegnie (Polsza).” In: Warchol, Stefan, ed. *3rd International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Abstract Book*: 142–143. Lublin: UMCS University Press, 2000. [In Russian: Sajewicz, Michał. „Суффиксальное словообразование отглагольных названий объектов действий в белорусских говорах верхнего течения реки Нарев в брестском регионе (Польша).” W: Warchał, Stefan, red. *3rd International Congress of Dialectologists and Geolinguists. Abstract Book*: 142–143. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2000.]

Sajewicz 2001: Sajewicz, Michał. „Z metodologii badań nad slowotworstwem peryferyjnych gwar białoruskich Białostocczyzny”. W: Czyżewski, Feliks, ed. *Język i kultura na pograniczu polsko-ukraińsko-białoruskim*: 77–104. Lublin: Wydawnictwo Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej, 2001. [In Polish: Sajewicz, Michał. „Z metodologii badań nad slowotworstwem peryferyjnych gwar białoruskich Białostocczyzny”. W: Czyżewski, Feliks, red. *Język i kultura na pograniczu polsko-ukraińsko-białoruskim*: 77–104. Lublin: Wydawnictwo Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej, 2001.]

Sajewicz 2002: Sajewicz, Michał. *Derywacja sufiksalna osobowych nazw subiektoў w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostocczyzny. Deverbativa, deadiectiva*. Lublin: UMCS University Press, 2002. [In Polish: Sajewicz, Michał. *Деривация суффиксальная личных форм названий объектов в наднадворянских говорах белорусских Белостокчины. Deverbativa, deadiectiva*. Lublin: Wyd. UMCS, 2002.]

Sajewicz 2005: Sajewicz, Michał. „Deadiektive Personal *Nomina Subiecti* with a Formant -ač in Belarusian Dialects in Narewka Area of the Białystok Region.” *Roczniki Humanistyczne*, no 53 (7 / 2005): 161–176. [In Polish: Sajewicz, Michał. „Deadiektywne osobowe *nomina subiecti* z formantem słowotwórczym -ač w gwarach białoruskich okolic Narewki na Białostocczyźnie.” *Roczniki Humanistyczne*, no 53 (7 / 2005): 161–176.]

Sajewicz 2006: Sajewicz, Michał. „Personal Names of Subjects with a Formant -ač in Belarusian Dialects in Narewka Area of the Białystok Region.” In: Citko, Lilia & Siegien, Bazyli, eds. *Gwary i onomastyka pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego i słowiańsko-bałtyckiego*: 293–310. University of Białystok Press, 2006. [In Polish: Sajewicz, Michał. „Osobowe nazwy subiektoў z formantem słowotwórczym -ak w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostocczyzny.” W: Citko, Lilia & Siegier, Bazyli, red. *Gwary i onomastyka pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego i słowiańsko-bałtyckiego*: 293–310. Białystok: Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, 2006.]

Sajewicz 2007: Sajewicz, Michał. „Odczasownikowe nazwy subiekto w formantami -ło, -un, -ač w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostocczyzny.” *Acta Albaruthenica*, no 7 (2007): 246–262. [In Polish: Sajewicz, Michał. „Odczasownikowe nazwy subiekto w formantami -ło, -un, -ač w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostocczyzny.” *Acta Albaruthenica*, no 7 (2007): 246–262.]

Sajewicz 2019: Sajewicz, Michał. *Dewerbal Pejorative Names of Subjects with Suffixal Formants in the Peripheral Belarusian Dialects of the Lewkowo Stare Area in the Białystok Region*. Lublin: UMCS University Press, 2019. [In Polish: Sajewicz, Michał. *Odczasownikowe pejoratywne nazwy subiekto z formantem sufiksальным w gwarach białoruskich okolic Lewkowa Starego na Białostocczyźnie*. Lublin: Wyd. UMCS, 2019.]

Works Cited:

Dejna 1973: Dejna, Karol. *Polish Dialects*. Wrocław: Ossolineum, 1973. [In Polish: Dejna, Karol. *Dialekty polskie*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1973.]

Dejna 1976: Dejna, Karol. „Językowa przynależność gwar brzesko-pińskich.” In: Bajor, Kazimierz, ed. *Języki i literatury wschodniosłowiańskie: 13–20*. University of Łódź Press, 1976. [In Polish: Dejna, Karol. „Językowa przynależność gwar brzesko-pińskich.” W: Bajor, Kazimierz, red. *Języki i literatury wschodniosłowiańskie: 13–20*. Łódź: Uniwersytet Łódzki, 1976.]

Dejna 1991: Dejna, Karol. *Z zagadnien ewolucji oraz interferencji językowej*. University of Łódź Press, 1991. [In Polish: Dejna, Karol. *Z zagadnien ewolucji oraz interferencji językowej*. Uniwersytet Łódzki, 1991.]

Gala 1975: Gala, Sławomir. „Z zagadnien klasyfikacji nazw osobowych.” *Rozprawy Komisji Językowej LTN*, no 21 (1975): 43–55. [In Polish: Gala, Sławomir. „Z zagadnien klasyfikacji nazw osobowych.” *Rozprawy Komisji Językowej LTN*, no 21 (1975): 43–55.]

Gala 1981: Gala, Sławomir. „W sprawie językowej klasyfikacji nazw osobowych.” *Onomastica*, no 26 (1981): 41–51. [In Polish: Gala, Sławomir. „W sprawie językowej klasyfikacji nazw osobowych.” *Onomastica*, no 26 (1981): 41–51.]

Glinka 1960: Glinka, Stanisław. „Granica językowa i przykłady zróżnicowania fonetycznego gwar białoruskich Białostocczyzny.” *Sprawozdania PAN* III, no 5 (1960): 39–45. [In Polish: Glinka, Stanisław. „Granica językowa i przykłady zróżnicowania fonetycznego gwar białoruskich Białostocczyzny.” *Sprawozdania PAN* III, no 5 (1960): 39–45.]

Grabias 1980: Grabias, Stanisław. *O ekspresywnosci języka. Ekspresja a slowotworstwo*. Lublin: UMCS University Press, 1980. [In Polish: Grabias, Stanisław. *O ekspresywności języka. Ekspresja a slowotworstwo*. Lublin: Wyd. UMCS, 1980.]

Kondratiuk 1964: Kondratiuk, Michał. „Wokalizm białorusko-ukrainskich gwar powiatu hajnowskiego.” *Slavia Orientalis* XIII, no 3 (1964): 339–356. [In Polish: Kondratiuk, Michał. „Wokalizm białorusko-ukraińskich gwar powiatu hajnowskiego.” *Slavia Orientalis* XIII, no 3 (1964): 339–356.]

Kondratiuk 1976: Kondratiuk, Michał. „Polsko-białoruskie związki leksykalne.” *Acta Baltico-Slavica*, no 10 (1976): 303–312. [In Polish: Kondratiuk, Michał. „Polsko-białoruskie związki leksykalne.” *Acta Baltico-Slavica*, no 10 (1976): 303–312.]

Kondratiuk 1981: Kondratiuk, Michał. „Badania onomastyczne w regionie białostockim.” *Rocznik Białostocki*, no 15 (1981): 305–323. [In Polish: Kondratiuk, Michał. „Badania onomastyczne w regionie białostockim.” *Rocznik Białostocki*, no 15 (1981): 305–323.]

Kondratiuk 1995: Kondratiuk, Michał. „O metodologii badań onomastycznych na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim i slowińsko-bałtyckim.” In: Kondratiuk, Michał, ed. *Badania dialektów i onomastyki na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim: 195–203*. University of Białystok Press, 1995. [In Polish: Kondratiuk, Michał. „O metodologii badań onomastycznych na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim i slowińsko-bałtyckim.” W: Kondratiuk, Michał, red. *Badania dialektów i onomastyki na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim: 195–203*. Białystok: Uniwersytet w Białymostku, 1995.]

Kuraszkiewicz 1939: Kuraszkiewicz, Władysław. „Najważniejsze zjawiska językowe ruskie w gwarach między Bugiem i Narwią.” *Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, no 2 (1939): 104–120. [In Polish: Kuraszkiewicz, Władysław. „Najważniejsze zjawiska językowe ruskie w gwarach między Bugiem i Narwią.” *Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, no 2 (1939): 104–120.]

Kuraszkiewicz 1969: Kuraszkiewicz, Władysław. „Tendencje białoruskie i ukraińskie w gwarach okolic Puszczy Białowieskiej.” *Acta Baltico-Slavica*, no 1 (1969): 247–257. [In Polish: Kuraszkiewicz, Władysław. „Tendencje białoruskie i ukraińskie w gwarach okolic Puszczy Białowieskiej.” *Acta Baltico-Slavica*, no 1 (1969): 247–257.]

Lesiow 1994: Lesiow, Michał. „Gwary ukraińskie między Bugiem a Narwią.” *Białostocki Przegląd Kresowy*, no 2 (1994): 13–15. [In Polish: Łesiów, Michał. „Gwary ukraińskie między Bugiem a Narwią.” *Białostocki Przegląd Kresowy*, no 2 (1994): 13–15.]

Lesiow 2000: Lesiow, Michał. „Z antroponimii kresowej na pograniczu językowo-etycznym.” In Manczak-Wohlfeld, Elżbieta, ed. *Studia Linguistica in Honorem Stanislai Stachowskiego: 79–85*. Kraków: Jagiellonian University Press, 2000. [In Polish: Łesiów, Michał. „Z antroponimii kresowej na pograniczu językowo-etycznym.” W: Mańczak-Wohlfeld Elżbieta, red. *Studia Linguistica in Honorem Stanislai Stachowskiego: 79–85*. Kraków: Wyd. UJ, 2000.]

Leszczynski 1989: Leszczynski, Anatol. „Z dziejów Żydów Podlasia (1487–1795).” *Studia Podlaskie*, no 2 (1989): 7–24. [In Polish: Leszczyński, Anatol. „Z dziejów Żydów Podlasia (1487–1795).” *Studia Podlaskie*, no 2 (1989): 7–24.]

Lopatin 1977: Lopatin, Wladimir. *Russkaja slowoobrazovatielnaja morfiemika*. Moskow: Nauka, 1977. [In Russian: Лопатин, Владимир. *Русская словообразовательная морфемика*. Москва: Наука, 1977.]

Mironowicz 1993: Mironowicz, Eugeniusz. *Białorusini w Polsce 1944–49*. Warsaw: PWN, 1993. [In Polish: Mironowicz, Eugeniusz. *Białorusini w Polsce 1944–49*. Warszawa: PWN, 1993.]

Sadowski 1991: Sadowski, Andrzej. *Narody wielkie i małe. Białorusini w Polsce*. Kraków: Jagiellonian University Press, 1991. [In Polish: Sadowski, Andrzej. *Narody wielkie i małe. Białorusini w Polsce*. Kraków: Wyd. UJ, 1991.]

Sciacko 1970: Sciacko, Paweł. *Narodnaja leksika*. Minsk: Nawuka i technika, 1970. [In Belarusian: Сцяцко, Павал. *Народная лексіка*. Мінск: Навука і тэхніка, 1970.]

Shakun 1978: Shakun, Lieu. *Slowautwarennie*. Minsk: Wysheyshaya shkola, 1978. [In Belarusian: Шакун, Леў. *Словаўтварэнне*. Мінск: Вышэйшая школа, 1978.]

Smulkowa 1968: Smulkowa, Elżbieta. *Slownictwo z zakresu uprawy roli w gwarach wschodniej Białostocczyzny na tle wschodniosłowiańskim*. Wrocław – Warsaw – Kraków: Ossolineum, 1968. [In Polish: Smulkowa, Elżbieta. *Slownictwo z zakresu uprawy roli w gwarach wschodniej*

Białostoczyzny na tle wschodniosłowiańskim. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1968.]

Tichoniuk 1988: Tichoniuk, Bazyli. *Antroponomia południowej Białostoczyzny w XVI wieku.* Opole: Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich, 1988. [In Polish: Tichoniuk, Bazyli.

Antroponomia południowej Białostoczyzny w XVI wieku. Opole: Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich, 1988.]

Uluchanov 1977: Uluchanov, Igor. *Slowoobrazowatelnaja semantika w russkom jazyke i principy jeje opisanija.* Moscow: Nauka, 1977. [In Russian: Улуханов, Игорь. *Словообразовательная семантика в русском языке и принципы ее описания.* Москва: Наука, 1977.]

Wisniewski 1964a: Wisniewski, Jerzy. „Rozwój osadnictwa na pograniczu polsko-rusko-litewskim od konca XIV wieku do połowy XVII wieku.” *Acta Baltico-Slavica*, no 1 (1964): 115–135. [In Polish: Wiśniewski, Jerzy. „Rozwój osadnictwa na pograniczu polsko-rusko-litewskim od końca XIV wieku do połowy XVII wieku.” *Acta Baltico-Slavica*, no 1 (1964): 115–135.]

Wisniewski 1964b: Wisniewski, Jerzy. „Zarys dziejów osadnictwa wiejskiego we wschodniej części województwa białostockiego do połowy XVIII wieku.” *Naukowy zbornik*, no 2 (1964): 3–38. [In Polish: Wiśniewski, Jerzy. „Zarys dziejów osadnictwa wiejskiego we wschodniej części województwa białostockiego do połowy XVIII wieku.” *Naukowy zbornik*, no 2 (1964): 3–38.]

Wisniewski 1977a: Wisniewski, Jerzy. „Tatarzy spod Sokolki i Krynek.” *Kontrasty*, no 3 (1977): 18–19. [In Polish: Wiśniewski, Jerzy. „Tatarzy spod Sokółki i Krynek.” *Kontrasty*, no 3 (1977): 18–19.]

Wisniewski 1977b: Wisniewski, Jerzy. „Osadnictwo wschodniej Białostoczyzny, geneza, rozwój oraz zróżnicowanie i przemiany etniczne.” *Acta Baltico-Slavica*, no 11 (1977): 7–80. [In Polish: Wiśniewski, Jerzy. „Osadnictwo wschodniej Białostoczyzny, geneza, rozwój oraz zróżnicowanie i przemiany etniczne.” *Acta Baltico-Slavica*, no 11 (1977): 7–80.]

Zemskaya 1992: Zemskaya, Yelena. *Slowoobrazowaniye kak diejatielnost.* Moskow: Nauka, 1992. [In Russian: Земская, Елена. *Словообразование как деятельность.* Москва: Наука, 1992.]